

Crítica

Opinió

El llibre de la setmana

Lliçons magistrals d'un cadàver exquisit a Guadalupe

TRAVESSA DEL MANGLAR

Maryse Condé

L'Agulla Daurada

Trad. Oriol Valls

240 pàg. / 18 €

Què ens fa començar a llegir una història? I un cop començada, què ens fa seguir llegint-la? Autors, crítics i acadèmics apunten a la tensió d'una trama ben construïda, a la veritat dels personatges, a l'estil, a l'enfocament nou d'un tema clàssic que ens interessa. Maryse Condé (Point-à-Pitre, 1937), autora antillana referencial de la literatura postcolonial en francès, desplega amb excel·lent criteri totes aquestes estratègies a *Travessa del manglar* (L'Agulla Daurada). Tot hi comença d'una manera ben clàssica, amb el cadàver de Francis Sancher trobat amb la cara enfonsada al fang d'un voral de la petita vila de Rivière au Sel, a l'illa de Guadalupe. Al voltant de la

seva vetlla, s'entrellacen les veus dels que l'han conegut, que ens n'expliquen la misteriosa arribada, els tempestuosos amors i un reguitzell de peripècies compartides.

Condé alterna punts de vista omniscients amb narradors testimonis, i envernissa, capa rere capa, el personatge central; aquest engranatge de les successives veus perfila un retrat cada cop més acabat del difunt, però pensem que té com a objectiu principal dibuixar el mapa de tota una comunitat, explorar-la des de la fascinació que sent pel misteri de l'estrany. En tots els capítols detectem la devoció per una natura que esdevé un personatge més de la novel·la: els núvols que alerten, els torrents que penetren amb nocturnitat les dones que s'hi banyen, el vent fort que obre les portes de les cases, la nit que porta males notícies o la lluna que es burla de les penes actuen com a veritables oracles.

Una autora versàtil

L'obra desplega, doncs, una diversitat de recursos que confirma la versatilitat de Condé, autora de ficció, poesia i assaig, referent del feminisme, que va guanyar el 2018 l'anomenat premi Nobel alternatiu que concedeix la Nova Acadèmia Aueca. L'estructura de la trama, per exemple, recorda un cadàver exquisit, joc formal proposat pels surrealistes en què diversos creadors, successivament, completen una part d'un text o una obra d'art, que encaixen més o menys bé per conformar una idea global. Aquí les diverses veus expliquen el personatge central des de perspectives complementàries per construir un personatge rodó, polièdric i contradictori; resulta un recurs ben cinematogràfic, idèntic per exemple als que utilitzen Akira Kurosawa a *Rashomon* (1950), Orson Welles a *Ciudadà Kane* (1941) i Joseph Mankiewicz a *La comtessa descalça* (1954) –que també comença en un enterrament on les veus se succeeixen per contar la vida de la protagonista.

Aquest cadàver *trouvé* que actua com a eix narratiu pot funcionar també com una al·legoria del paradís destruït per la voracitat colonial que va patir l'illa, i d'aquí potser el paper protagonista de la natura en les vides de tots els personatges. Per a un lector hispànic, però, la referència més pròxima podria ser una novel·la com *Cinco horas con Mario*, de Miguel Delibes, per bé que aquí el llarg monòleg de l'esposa de Mario, Menchu, el trenava un subjecte global, tota una comunitat que dialoga amb si mateixa. Aquesta tensió entre l'individu i el col·lectiu la resol Maryse Condé sempre a favor de l'espècie: no naixem, diu, el dia que naixem, sinó molt abans: "Tot just amb la primera alenada ja som responsables de tots els pecats originals".

David Vidal
Castell

Això no cal dir-ho

JAVIER
PÉREZ ANDÚJAR

La memòria material de les coses

Som fills dels qui van construir els nostres carrers. De tal manera podem dir: ¿veus allà les baranes de ferro d'aquells balcons?, doncs les va fer el pare, que era soldador. O els edificis del barri de la Pau els va fer l'avi treballant-hi de paleta. O aquests rails que van paral·lels al riu Besòs els va fer el pare amb el seu cosí (en aquest cas, el meu pare, Salustiano Pérez Jiménez). O a les tres xemeneies de la Fecca, que es veuen des de tot Barcelona, hi va treballar un jove d'un barri de Santa Coloma, que va morir d'un tret de la policia quan, en temps de la dictadura militar, feia vaga amb els companys als peus de les xemeneies. Es deia Eduardo Fernández Márquez.

Hi ha una memòria física de les coses, que surt de les mans dels treballadors i de les treballadores. És la memòria obrera. Una memòria material, la qual fa que la vida sigui normal i corrent, i hi hagi carrers, habitatges, baranes, vies... Aquesta memòria palpable sovint està acompanyada d'una memòria literària. La trobem en llibres com aquest que acaba de publicar Curro Gadella, *Historias de San Rafael de Olivenza, 1956-1962* (Ajuntament d'Olivenza, 2022). Curro Gadella és poeta, però ha treballat de paleta tota la vida. En aquest darrer llibre explica com va començar a treballar a les parcel·les del famós Pla Badajoz del franquisme, la terra on va néixer. Es tracta d'una recopilació d'escenes viscudes i que parlen d'un gos que mor de tristot a la porta de casa els amos quan aquests han de marxar a l'emigració; d'un capellà mentider; d'uns falangistes que trafiquen amb el menjar; de balls populars organitzats pels nens, o també d'una noia que es va suïcidar prenent cicuta al riu; deien que s'havia quedat prenyada d'un home de posició social més alta.

Si avui passem els dits pels edificis del barri barceloní de la Pau, palparem al seu formigó la memòria material de Curro Gadella, ja que hi va treballar de paleta. Gadella és testimoni de primera fila de tot el material que els directors d'aquestes obres van robar per fer-se les seves cases particulars en detriment de la qualitat i la seguretat dels habitatges de la Pau. Aquest humil barri rep el nom de la Pau en commemoració dels 25 anys de pau i dictadura franquista. Sembla que la nostra memòria històrica tan sols s'atreveix a canviar tapes de claveguera.

La memòria material de Curro Gadella es troba, així mateix, a les penyes flamenques de l'extraradi de Barcelona. Aquesta la palpem quan agafem un cedé. Molts artistes de flamenc, com Mayte Martín, han enregistrat lletres seves. Curro Gadella va aprendre a escriure ja de gran. La memòria material d'aquest esforç seu, però, ha desaparegut pràcticament, ja que escrivia amb el seu Bic als sacs de portland quan treballava. I d'això no en queda gran cosa.

El barri de la Pau de Barcelona. WIKIPEDIA